

БАШ:
ТИ-НА
РАФУ

9 788682 447788

СТАРО СЕЛО
СИРОГОЈНО

НИКОЛА КРСТОВИЋ
БОЈАНА БОГДАНОВИЋ

БАШ:ТИ:НА (на) РАФУ

NIKOLA KRSTOVIĆ
BOJANA BOGDANOVIĆ

HERITAGE (in a) SUPERMARKET

ОД ХРАМА ДО ВАШАРА И НАЗАД: ПРИРУЧНИК О ИСТОРИЈИ МУЗЕЈА

FROM TEMPLE TO FAIR AND BACK: THE MANUAL ON MUSEUM HISTORY

„Све је на продају!“, дакле „све има цену“: можемо израчунати колико кошта нечији живот, слобода, љубав, колико кошта пријатељство, лојалност, сећање, идентитет... Уплашили сте се од ове тврдње? Свако „нормалан“ ће рећи да није јер је сигуран да је неке ствари немогуће купити или продати - постоје непроцењиве ствари. Но, већина економиста ће Вас уверити у супротно, вероватно ће Вам и практично доказати ту тврдњу. Можда ће именицу „цена“ заменити нешто дигестивнијом именицом „вредност“ и Ваш ће став помало омекшати. „Све има своју вредност“ – сада већ не звучи да је све на продају, да је на тржишту. Пробајмо да не схватамо тржиште као пијацу, супермаркет, берзу... Ако је заменимо речју компромис где једну вредност модификујемо за другу, нисмо ли трговали?

“Everything is for sale!”, so “everything has a price”: it is possible to calculate how much we have to pay for someone’s life, freedom, love, friendship, loyalty, memory, identity ... These claims frighten you, don’t they? Any “normal” person would say no because he/she is sure that some things are impossible to be buy or sell – the priceless ones. But most economists will convince you otherwise, they will probably prove these claims practically. Perhaps they would replace the noun “price” with a bit more digestive one - “value” and your attitude will soften to a certain extent. “Everything has its value” – now, it does not sound like everything is for sale or on the market. Let’s try not to understand market as a sale place, a super-market, a stock exchange... If we replace it with the word compromise where one value is modified for another, aren’t we trading?

Плетиље из села Сирогојна
Knitters from village Sirogojno

ПЛЕТЕЊЕ / KNITTING

Плетење је допунско женско занимање. За израду чарапа, шалова, прслука, капа, рукавица и џемпера користи се две или пет игала. У време Отоманске империје народу је законом било забрањено бојење одеће па су се користиле само природне боје. Након ослобођења Србија постаје један од највећих увозника вештачких боја за фарбање вуне. Тек тада народна ношња постаје веома шарена.

Knitting is additional feminine occupation. Socks, scarves, pullovers, caps, gloves and sweaters were knitted with two or five needles. During the Ottoman Empire clothing dyeing was prohibited for ordinary people and only natural colors could have been used. After the liberation Serbia became one of the greatest importer of artificial colors for wool dyeing. Ever since national costumes became very colorful.

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 334

ЧАРАПЕ / SOCKS

 5.478.144,45*

Ове чарапе је Драган Јовановић из Чичкове наследио од свог деде, солунца Милића Јовановића. Исплела их је Драгица за свог мужа пред полазак у рат. Са фронта су, уз вест о његовој погибији, дошле само чарапе које је вратио његов саборац и најбољи друг.

Dragan Jovanović from Čičkova inherited these socks from his grandfather, Milić Jovanović, a participant of the Salonika front. They were knitted by Dragica, who created them for her husband before going to war. From the front, along with the news of his death, came only socks returned by his comrade and best friend.

Скренимо са колосека филозофије и лингвистичких игарија на историјске околности и историјске перспективе. До скоро смо веровали у велике истине, идеологије, метанаративе... „Ушуњавањем“ (нео)либералне економије и нешто измењеног концепта тржишта, продором термина какви су реклама и бренд у сваку пору нашег размишљања, одједном смо схватили да је „лепеза производа“ којима се може трговати далеко већа него ли смо до скоро и помишљали. Нема сумње да је новац постао нови метанаратив, и идеологија и религија, да кроз њега „вреднујемо“ гомиле ствари које до скоро са њим нисмо уопште повезивали. А најзанимљивије је што је и он сам постао фиктивна, готово метафизичка категорија – не морамо имати злато или комадиће папира, не морамо ни знати где се налази, чак ни како се производи или изгледа... Али, све ћемо претворити у њега. Вратимо се на оне термине из прве реченице и схватићемо да су још увек у категорији табуа или моралне маргине, или да барем још увек звуче помало узвишено. Али помислимо на плаћене убице, судске кауције, бракове из интереса, жиранте и менице, боље пословне понуде... Одједном ексцеса и изузетака има превише и што је још поразније, изгледају веома мерљиво...

Let's leave philosophy trail and linguistic games and turn to historical circumstances and historical perspective. It was not long ago that we believed in great truths, ideologies, metanarratives... With "sneaking" of (neo) liberal economy and slightly altered concept of the market, as well as introduction of notions such as advertising and brand into every pore of our thinking, we suddenly realized that the "range of tradable products" is far larger than we could ever imagine. There is no doubt that money has become a new metanarrative, ideology and religion that we "evaluate" piles of things through it, those that we did not link to it until recently. The most interesting is that money itself became a fictional, almost metaphysical category - we do not need to have gold or pieces of paper, we do not even need to know where it is, or even how it is produced or looks like ... But we'll turn everything into it. Let's go back to the terms mentioned in the first sentence and realize that they are still in the category of taboos or moral margins, or at least still sound a bit lofty. But think of the assassins, court bails, marriages of interest, guarantors and bills, better job offers... Suddenly, there are too many excesses and exemptions, and what is even more disturbing, they seem quite measurable...

Ипак, сећање и идентитет звуче помало другачије... Некако неуклопљиво у математичку формулу трговине и размене. Можда зато што представљају наслаге свесно непојмљивих склопова осећања, психолошких стања, комуникација... Зато што нису конструкт једино себе већ и многих других бића која су овај „свет“ настањивала када и ми... Чак и пре нас, а која су у нас уградила део свог постојања својих сећања и идентитета и са којима управо због тога осећамо блискост. Како проценити такве склопове и системе? Помислимо онда на тренутак на ситуацију у којој продајемо породичну кућу или сребринину, дакле наше наслеђе... Продајемо тада део сећања, емоција, детињства, везе са прецима, личног идентитета... Одређујемо цену, или то објективно (из нашег угла немилосрдно) ради некакав агент за некретнине, експерт за уметнине... Наша пројектована вредност не мора да има никакве везе са одређеном ценом, односно долазимо у парадокс да сама вредност не мора уопште да кореспондира са оним вредностима које је наметнуло, тачније одредило, тржиште.

However, memory and identity sound a bit different ... They seem somehow unfittable into the mathematical formula of trade and exchange. Maybe because they represent deposits of consciously incomprehensible assemblies of feelings, psychological conditions, communication... Because they are not only constructs of ourselves, but also many other creatures that inhabited the “world” at the same time we did... Even before we did, but they incorporated parts of their existence, memories and identity into us; this precisely explains why we feel close to them. How to estimate such circuits and systems? Think, then, for a moment, about the situation in which we sell the family house or silverware, i.e. our heritage... Thus we sell part of our memories, emotions, childhood, connection with the ancestors, personal identity... We determine the price or it is objectively (relentlessly, from our point of view) done by a real estate agent, an expert in artwork, connoisseur... Our projected value does not need to have any connection with certain price, i.e. we come to the paradox that the value itself need not correspond to the values imposed, or more precisely, determined by the market.

Ако, пак, породично наслеђе поклањамо/остављамо друштву као легат, не водимо се, дакле, тржишним, већ алтруистичним побудама, савест нам може бити мирнија. Онда смо је препустили институцијама и организацијама које лично претварају у колективно, заједничко наслеђе, те тако, у неку руку, опет и наше. Препуштамо га вечности, сигурним рукама да их чувају и показују генерацијама које ће доћи – свим потомцима, не само билошки нашим. Додатно, музеј је – ако говоримо о музеју, а најчешће говоримо – чувар истине у вечности, институција за коју се верује да је објективна, непристрасна, компетентна да продужи материјалну егзистенцију „нашег“ наслеђа, да је прикаже, тумачи... Тако смо сачували део нашег идентитета и учинили га делом колективне припадности.

Но, ни музеји нису више оно што су били – та „стара добра времена“ када смо знали шта, ко, како и зашто ради остала су иза нас. Музеји су из неког „чудног разлога“ почели да се преиспитују, да разматрају своје место у друштву коме припадају, да се окрећу савременом тренутку и проблемима савременог човека, да прошлост тумаче из угла данашњице, да вреднују и превреднују своје збирке, да отписују, ревалоризују, ревидирају, евалуирају, контекстуализују, слушају друго, треће и пето мишљење, дебатују, утичу на актуелности... Зарађују?! Продају услуге?! Рекламирају се и брендирају активности?! Граде и негују публику/конзументе, креирају производе?! Одједном је баштина доспела на тржиште/раф!

Већ звучи забрињавајуће, зар не?

If, however, we give/leave our family heirloom to the society as legacy, then we are not led by market, but altruistic motives and our conscience can be calmer. Then we leave it to institutions and organizations that transform personal ancestry into collective, common heritage, and so, in a way, again into ours. We leave it to eternity, to safe hands to guard and show it to the coming generations – all descendents, not only our biological ones. In addition, the museum is – if we talk about the museum, and mostly we do – a guardian of truth in eternity, an institution which is believed to be objective, impartial and competent to extend material existence of “our” heritage, to display and interpret it. In that way we preserve a part of our identity and make it part of the collective one.

But even the museums are no longer what they used to be – the “good old days” when we knew who, what, how and why are behind us. Museums have, for some “strange reason” begun to review themselves, to consider their place in society to which they belong, to re-orient to the contemporary moment and the problems of modern man, to interpret the past from the modern perspective, to evaluate and re-evaluate their collections, to write off, revalue, revise, contextualize, listen to the second, third and fifth opinion, debate, influence the news ... They make money?! Sell services?! Advertise and brand their activities?! Build and nurture the audience/consumers, create products?! Suddenly, the heritage has appeared on the market/shop shelf!

This already sounds worrying, doesn't it?

Међутим, далеко од тога да се све догодило преко ноћи. Нисмо се само пробудили и схватили да можемо тек тако трговати културом и наслеђем. Заправо ако се позабавимо оним што смо учили још у основним школама схватићемо да се кроз готово цео ток историје културом и уметношћу трговало: у античкој Грчкој, Египту, старом Риму, средњем веку, ренесанси, модерном добу... Наравно да су увек постојали верски, идеолошки подстицаји и импулси, жеља за активним ангажманом у друштву, чак и себичнији пориви попут угледа, славе, признања код уменика и мецене, колекционари, наручиоци са те „друге“ стране... Заправо, ништа се није променило ни данас. Насупрот том очитом постојању тржишта у стваралаштву, по различитим анкетама које су спровођене којекуда, музеји су међу институцијама у које се има највише поверења. Кроз пажљиво неговану слику храмова културе и уметности створила се и заблуда да су ту одувек, да су изван времена и простора, те самим тим и изван било каквог баналног бављења неким тржишним вратоломијама... Заправо, музеје какве верујемо да данас познајемо творевина су нешто сарија од стотинак година. Тек пре неколико деценија умрли су људи који су стварали и водили прве светске музеје. Осећај ванвремености или вечности, дакле, не долази од саме институције, већ од старина које су у њих похрањене. Научни и истраживачки напори који су уложени да би се осветлиле њихове историје створили су од музеја трезоре истина и мудрости, готово божњских простора у којима важе идентична правила као и у свакој божијој кући. Али, је ли баш тако? Да ли смо сигурни да знамо целу истину?

However, it is not true that all of this happened overnight. We did not just wake up and realized that we could not trade culture and heritage just like that. In fact, if we re-research what we learned back in elementary schools, we will realize that culture and art have been traded throughout almost the entire course of history - in ancient Greece, Egypt, Ancient Rome, during the Middle Ages, the Renaissance, modern age... Of course, there have always been religious and ideological incentives and impulses, the desire for active engagement in society, even more selfish inclinations such as reputation, fame, recognition and patrons, collectors, clients from the “other” side... Actually, nothing has changed even today. In contrast to the apparent existence of the market in creative production, according to various surveys that were carried here and there, museums are still among the institutions that are most trusted. Through carefully groomed image of the temples of culture and art, we created the misconception that they have always been there, that they are beyond time and space, and thus beyond any banal addressing some market acrobatics... In fact, the museums that we believe we know now are creations a bit older than a hundred years. People who created and ran the world's first museums died only a few decades ago. A sense of timelessness or eternity, therefore, does not come from the institution itself, but from the antiquities that are stored in it. The scientific and research efforts that have been made to shed light on their history have turned the museums into vaults of truth and wisdom, almost divine spaces in which the same rules apply as in every house of God. But is it really like that? Are we sure we know the whole truth?

Мирко Ковчић, качар из села Рожанства
Mirko Kovčić, cask-maker from village Rožanstvo

КАЧАР / CASK-MAKER

Занат качара, пинтера и бачвара веома је стар као и употреба дрвених судова – буца, каца и качица, крављача, табарки, буради, џбанова, чабрица, парионица, шафоља... Користе се за доношење воде, припрему и чување ракије, вина, сира, кајмака, зимнице, за прање веша и купање...

Процес израде дрвених судова је дуготрајан и сложен. Најчешће се користи букова, храстова, дудова и чамова грађа.

The cask and barrel-making crafts are as old as the usage of wooden dishes-barrels, casks, diverse vessels, tubs, droppers... They are used for bringing water in the house, preparation and storage of brandy (rakija), wine, cheese, kaymak, winter stores, for laundry and bath...

The processes of making wooden dishes and casks are quite long and complex. The most commonly used materials are beech, oak, mulberry and pine tree.

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 198

КАЧИЦА / CASK

 6.047.889,00*

Ова кацица припадала је качару Марку Ковачевићу из Високе. Од II светског рата па све до 80-их година XX века са осталим качарским производима сваке суботе је ношена у Београд где су се рукотворине овог мајстора продавале на пијацама у Земуну и Бановом Брду. Као најлепши примерака, никада није била на продају.

This barrel belonged to Marko Kovacević, a cooper from Visoka. From World War II until the 1980s, every Saturday, together with other cooper products, it was carried to Belgrade where the handicrafts made by this master were sold at the markets in Zemun and Banovo Brdo. As the most beautiful specimen, it has never been for sale.

А сада будимо искрени према себи! Да ли огромна већина нас иде у/на ова места колективног сећања да би у духовном заносу откривала светске (или локалне) мудрости и истине и запитала се понешто о себи и свом месту у космосу или да би видела најпопуларније, најзнаменитије и, на крају крајева, напромовисаније експонате очекујући „религиозно“ искуство преноса енергије ремек-дела и генијалног ствараоца: Кеопсову пирамиду, Партедон, Леонардову Мона Лизу, Ван Гогове Сунцокрете, Милешевског Белог анђела, Кућу цвећа... Иако још увек легитиман начин да се привуку посетиоци, музеји (притом музеј овде схватимо у најширем могућем значењу) су се, исто тако легитимно, запитали да ли су само, или понајвише, трезори и чувари, или ипак нешто више од тога.

СрединомседамдесетихгодинаXXвекауФранцуској (још једно стереотипно питање би гласило „А где другде?“) се веома озбиљно поставило ово питање. Оснивањем првог екомузеја 1971.године заронило се у истраживање не старина, већ идеје у којој мери сви могу постати баштинници и чувари сећања, колико се цео један простор, односно место може претворити у некакав облик музеја у којем није пресудан само предмет као симбол цивилизацијских остварења, већ и међуљудски односи, стваралаштво које се чита, изговара, свира, чак и доживљава, сама природа... Други слој идеје екомузеја нудио је могућност економског опоравака након пропадања индустрија и стварање готово наивне „туристичке“ понуде у виду самих мештана и њихових локалних вредности. Кроз материјализацију овог другог слоја идеје екомузеја требало је омогућити заједници Монт-Крезоа

Now, let's be honest with ourselves! Does the vast majority of us really go to these places of collective memory in order to discover, in spiritual ecstasy, the world's (or local) wisdom and truths and wonder a little about ourselves and our place in the cosmos or to see the most popular, and after all, most significant and most celebrated exhibits expecting "religious" experience of a masterpiece and a genius creator's power transmission: Great Pyramid of Cheops, the Parthenon, Leonardo's Mona Lisa, Van Gogh's Sunflowers, White Angel of Mileševa, House of Flowers ... Although there is still a legitimate way to attract visitors, museums (here, museum is understood in the widest possible sense) wonder - also legitimately - whether they are there just, or primarily, to save and guard, or something more than that.

During the mid seventies of the XX century in France (another stereotypical question would be "Where else?") this question was imposed quite seriously. Founding the first ecomuseum in 1971, one dipped into the research not only of antiques, but the idea of the extent to which everyone can become heirs and guardians of memory, how an entire area or place can be turned into a kind of museum in which not only an item is crucial as a symbol of civilization achievements but also interpersonal relations, creativity that can be read, spoken, played, even experienced, the nature itself... The second layer of the ecomuseum idea offered the possibility of economic recovery after the collapse of industries and creation of almost naive "tourist" offer of residents themselves and their local values. Through materialization of this second ecomuseum layer, the community of Creusot Montceau was to get to know itself, recognize legacy and values it nurtured and present it to potential tour-

да спозна сама себе, заоставштину и вредности које је неговала и то представи потенцијалним туристима. Експеримент је показао прве знаке успеха и талас се проширио Француском која се у овом периоду убрзано окретала услужним секторима те су нови екомузеји ницали као добра могућност да се преброде новонастале околности деиндустријализације. Авај, друга страна медаље убрзо је показала своје лице и филозофија екомузеја није успела да преживи у свом изворном облику у којем су локалци постајали самосвесни баштиници разноликих вредности свог краја, јер су ти исти локалци почињали да измишљају вредности и сећања које никада нису неговали или имали. Ипак, неки од принципа екомузеја јесу преживели ударе лажирања прошлости и садашњости и постали су основ за формирање нових научних и стручних таласе који су 1984. године добили свој облик у синтагми „нова музеологија“.

„Нова музеологија“ као теоријски концепт и многе „нове музеологије“ као стално новонастајуће практичне активности убрзо су постали одвојене реалности. Синтагма је у једнини означавала, поједноставимо, демократизацију права на тумачење културног наслеђа, док је синтагма у множини означавала, опет поједноставимо, увођење принципа тржишног пословања у институције културе, те тако и у оне које су се бавиле културним наслеђем. Занимљиво је да је овај други, тржишно оријентисани модел начелно поштовао филозофију првог, теоријског оквира, чак га и промовисао као специфичну вредност. Ипак реалност је била очита, а то је да су ова два концепта у својим суштинама били у колизији. Такозвана „нова десница“ је осамдесетих година

ists. The experiment showed first signs of success and the wave spread over France, which was rapidly turning towards service sectors during this period, so new ecomuseums sprang up as a good opportunity to overcome the new circumstances of de-industrialization. Alas, the other side of the coin soon showed its face as the philosophy of ecomuseum failed to survive in its original form in which the locals have become self-conscious heirs of diverse values of their area, for these same locals began to invent values and memories that they have never nurtured or had. However, some of the ecomuseum principles did survive shocks of falsifying past and present and became the basis for formation of new scientific and technical waves which in 1984 received their shape in the phrase “new museology”.

“New museology” as a theoretical concept and numerous “new museologies”, as constantly emerging practical activities, soon became separate realities. The syntagma in singular marked, simply, democratization of the right to interpret cultural heritage, while the phrase in plural indicated, again simply, introducing the principle of market operation in cultural institutions, and thus in the ones that dealt with cultural heritage. It is interesting that the latter, market-based model, generally respected philosophy of the previous, theoretical framework, even promoting it as a specific value. Yet, the reality was obvious, and it was that these two concepts were in collision in their essences. During 1980s, the so-called “New Right” in Europe and America (if you might have forgotten the “founding fathers of the New Right” were political leaders Margaret Thatcher, Ronald Reagan and Francois Mitterrand) dramatically started to reduce budgets for activities in the field of culture, forcing

XX века у Европи и Америци (ако сте можда заборавили „оци нове деснице“ били су политички лидери Маргарет Тачер, Роналд Реган и Франсоа Митеран) почела драматично да смањује буџете за активности у области културе гурајући институције и појединце да се довијају за финансијске инјекције на другим странама изузев такозваних „државних јасли“. Парадоксално или не, ове мере изазвале су потпуно другачије поимање положаја културе и културног наслеђа у друштву и један феномен познат као музејски „бум“. Готово преко ноћи појављују се термини културна индустрија, индустрија наслеђа, културни туризам, креативне индустрије... Музејски „бум“ или процват музеја изнедрио је музејске институције, државне или приватне, или приватно-државне за које до тада није било места, а који су се бавили разноликим феноменима или процесима. Тако се отварају музеј секса, музеј банана, шпијунаже, лоше уметности, научне фантастике, свега...

Истовремено процват доживљавају и забавни и тематски паркови који, истина, постоје и од раније а чије је савремене темеље успоставио Волт Дизни у својој фантастичној креацији. Тематски паркови се у време свог „другог процвата“ не устежу од очитог али сумњивог флертовања са историјским чињеницама, појавама и процесима. Тако заузимају један веома важан простор права на тумачење прошлости и историје, или, да будемо прецизнији простор у којем се у оквирима забаве интензивира искуство прошлости. Признаћемо, далеко занимљивији и забавнији концепт.

institutions and individuals to seek financial injection from other parties except the so-called “state managers”. Paradoxically or not, these measures have provoked a completely different understanding of the position of culture and cultural heritage in the society and a phenomenon known as a museum “boom”. Almost overnight, there appeared terms as cultural industry, heritage industry, cultural tourism, creative industries... The museum “boom” or the museum burst spawned museum institutions, public or private, or private-public for which there has been no space before and that were engaged in a variety of phenomena or processes. So, there opened a sex museum, a museum of bananas, espionage museum, museum of bad art, science fiction museum, museum of everything...

At the same time, amusement and theme parks flourished; the truth is that they had existed earlier and their modern foundations were established by Walt Disney in his fantastic creation. In the time of their “second boom”, theme parks do not shy away from obvious or suspected flirting with historical facts, phenomena and processes. Thus they take a very important zone of the right to interpret past and history, or to be more precise, the zone in which experience of the past is intensified within the framework of amusement. Admittedly, this concept is much more interesting and fun.

Али, границе између провода и едукације се у музејима полако губе. Истина, губе се и у самом животу јер наука долази до закључака да је далеко лакше учити кроз забаву. Значајно расте и број публикација и текстова о самим музејима и наслеђу уопште кроз које се пропитује положај наслеђа у друштву, модели управљања, начини презентовања, њихов утицај на економију и развој... Као један од најбољих примера добре праксе и моћи наслеђа и музеја да трансформише средину помиње се музеј у Билбау. Тај процес веома брзо добија и име – „Билбао“ ефекат – а означава потпуну економску и финансијску трансформацију града захваљујући отварању музеја глобалног утицаја. То је верификовало тезе оних струја које су заговарале могућности економских перспектива и утицаја музеја.

Није више предмет, експонат или артефакт центар око кога се врти сва музејска филозофија. Данас је „његово височанство – посетилац“ у фокусу свих музејских планова и активности. То, наравно, не значи да је једино важно да посетилац купи улазницу а да музеј не нуди ништа ново, специфично и посебно. То „посебно“ више није експонат сам по себи, већ цела прича око њега и начин на који је та прича испричана. И ни то више није довољно. Инсистира се да музеј укључи посетиоце, да их испровоцира, постави незгодна или инспиративна питања, утиче на средину у којој оперише, заузме чак и идеолошки став. И све то уз све мања средства која кроз буџет добија од друштва. Другачији, и легитиман, став гласио би да управо због све мањих буџетских средстава музеј треба да размишља о укључивању посетилаца у своје програме и своју делатност.

However, the boundaries between entertainment and education in museums are slowly disappearing. True, they disappear in the life itself since science has come to the conclusion that it is far easier to learn while having fun. The number of publications and articles on the museums and heritage in general is growing significantly; they examine the situation of heritage in society, management models, ways of presenting their impact on the economy and development ... As one of the best examples of good practice and power of heritage and museums to transform the region, one can mention the museum in Bilbao. Very quickly, this process got the name - “Bilbao” effect – meaning a complete economic and financial transformation of the city thanks to the opening of the museum of global influence. This confirmed the arguments of those who promoted the possibilities of economic prospects and the museums’ impact.

An object, exhibit or artefact is no longer the centre around which all museum philosophy revolves. Nowadays, “His Majesty – The Visitor” is in the focus of all museum plans and activities. This, of course, does not mean that the only important thing is that a visitor buys a ticket while the museum does not offer anything new, specific or special. This “special” is no longer exhibit itself, but the whole story about it and the way in which the story is told. And even that is not enough. It is an imperative that the museum should involve visitors, provoke them, put inspiring questions, affect the environment in which it operates, and even take an ideological attitude. And all this with tiny funds that it receives through the state budget. A different, but legitimate attitude would be that the museums need to think about involving visitors into their programs and activities because of declining budgetary resources.

Борко Зимоњић, колачар из села Крушчице
Borko Zimonjić, pastry cook from village Kruščica

КОЛАЧАР / PASTRY COOK

Колачар се бави израдом слатких колача украшених разнобојним шарама, малим огледалима и пригодним сличицама. Обликоване као срца, папучице, торбице, кућице, коњићи, лицидерске колаче поклањају родитељи деци и момци девојкама на сеоским вашарима. Од шећерног сирупа колачари праве и слатке лулице и свилене бомбоне.

Pastry-cook makes sweet cookies decorated with diverse line and patterns, little mirrors or inserted images. Licider hearts are similar to ginger breads. They are shaped as hearts, small slippers, bags, houses, horses. Licider hearts are common present of parents to the children or boys to the girls on the village fairs. By using sugar syrup pastry-makers produce sweet pipes and silky bonbons.

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 2631

ЛИЦИДЕРСКО СРЦЕ / LICEDER HEART

 1.000.001,00*

Ово лицидерско срце је Борко Зимоњић, колачар из Крушчице, давне 1959. године на петровданском вашару у Сирогојну поклонио девојци којој се удварао. Вида Лазовић му је већ исте године постала жена. 2009. године прославили су "златну свадбу" у присуству троје деце, петоро унучади и три праунука.

Borko Zimonjić, a pastry cook from Kruščica gave this leceder heart to the girl whom he wooed at St. Peter Day's Fair in Sirogojno back in 1959. The same year, Vida Lazović became his wife. In 2009, they celebrated the "Golden Wedding" in the presence of three children, five grandchildren and three great-grandchildren.

Како год било, јасно је да музеј више није храм, место у којем се само изучавају остаци прошлости, у којем кустоси проводе време далеко од очију јавности проучавајући „своје“ збирке. Да ли су музеји, пак, постали институције које излазе из својих невидљивих граница и оквира, институције које вас инспиришу, провоцирају и терају на размишљање, које користе различите стварне или дигиталне моделе како би „оживели“ прошлост и транспортовали вас кроз време и натерале да у том путовању застанете и размислите о себи и свом окружењу, остаје да сами процењујете.

Anyway, it is clear that the museum is no longer a temple, a place where only remnants of the past are studied, a place in which curators spend their time away from the public eye examining “their” collections. It is up to you to judge whether the museums have become institutions that emerge from their invisible borders and frames, that inspire, provoke and force you to think, institutions that use different real or digital models to “revive” the past and transport you through time forcing you to stop in this journey and think about yourselves and your environment.

БАШТИНА НА РАФУ БАШ:ТИ:НА (на) РАФУ ВАШАР БАШТИНЕ

Име „Баштина на рафу“ осмишљено је 2010. године када је Центар за музеологију и херитологију Филозофског факултета у Београду покренуо пројекат Вашар баштине. У пројекат су се укључиле музејске институције југозападне Србије током наредне две године. Резултати су били музејска мрежа обједињена око идеје личног наслеђа, вебпортал пројекта и публикација „Нови погледи на наслеђе: Моје тајно благо“.

Музеј на отвореном „Старо село“ у Сирогојну, као један од иницијатора Вашара баштине, покреће и пројекат Баш:ти:на (на) рафу чија се структура не може окарактерисати ни као изложба, ни као публикација, инсталација, резиденција, концепт оживљене историје (living history) или музејска мрежа, ни као платформа за сагледавање односа појединаца, организација и институција према наслеђу. Баш:ти:на (на) рафу је најпре експеримент, вишеслојни допринос расветљавању дилема и дебата којима у последње време посвећујемо пажњу: култура на тржишту, или у овом специфичном случају однос културног наслеђа и тржишта.

HERITAGE (in a) SUPERMARKET Exactly:You:On (the) Shelf¹ HERITY FAIR

The name Heritage (in a) Supermarket was chosen in 2010, when the Centre for Museology and Heritage studies of the Faculty of Philosophy in Belgrade launched the project Herity Fair. Over the next two years, museum institutions of south-western Serbia joined the project. The results comprised a museum network, unified around the idea of personal heritage, web portal of the project and the publication “New Perspectives in Heritage: My secret treasure”. The Open-air Museum “Old Village” in Sirogojno, as one of the initiators of Herity Fair, started the project Heritage (in a) Supermarket (Exactly:You:On (the) Shelf) whose structure cannot be characterized as an exhibition, nor as publication, installation, residence, the concept of living history, museum network or a platform for understanding relationships of individuals, organizations and institutions towards heritage. Heritage (in a) Supermarket is above all an experiment, a multilayer contribution to shedding light on dilemmas and debates that we lately pay attention to: culture in the market, or in this specific case, the relationship of cultural heritage and the market.

¹ In Serbian, the word baština (heritage), when broken into syllables, can be seen as three separate words baš – exactly, ti – you, na – on

Игра речи није, наравно, случајна. Током развијања концепта пошли смо од претпоставке да (културна) баштина као део свеукупне културе није сама по себи на тржишту културе. Уколико се она не може чудесно преобразити у „производ“, то значи да том процесу недостају људи. Можемо их овде и сада назвати професионалцима у области заштите, презентације и интерпретације наслеђа. У том је смислу Баш Ти На Рафу упућено њима. Добро питање на овом месту било би: „Ко су то Они?“ Како смо већ анализирали процес који је окарактерисан као демократизација музеја и тумачења баштине довео је до идеје да сви могу бити баштиници. У том смилу, питања која поставља пројекат Баш:ти:на (на) рафу односе се на све: на оне који знају да су професионалци, на оне који се тако осећају, на оне који су аматери а верују да су најбољи професионалци, на оне које верују да су професионалци а лошији су од најгорих аматера, као и на оне који се никако не осећају по том питању.

Баш:ти:на (на) рафу је конципирана кроз два супротстављена сегмента који заједно чине целину. Први део је процесни и перформативни и полази од креираног лика коме су осмишљене базичне особине карактера. Посао кустоса музеја састојао у формирању психологије типа личности који у приватно наслеђе добија културно добро и „хвата се у коштац“ са појмом наслеђивања у најширем смислу. Начине на који лик успева или не успева да разграничи лично од општег добра, направи разлику између права и обавеза, разуме положај одговорности у систему наслеђивања кроз свакодневне игре (role-play) и интерпретације у првом и трећем лицу оживљава сарадник

The word game (in Serbian language), of course, is not accidental. During the concept development, we started from the assumption that (cultural) heritage, as part of culture in general, is not itself in the culture market. If it cannot be transformed into a “product” miraculously, this means that the process lacks people. Here and now we can call them professionals in the field of protection, presentation and interpretation of heritage. In that sense, Heritage (in a) Supermarket (Exactly:You:On (the) Shelf) addresses them. A good question at this point would be: “Who are They?” As we have already analyzed, the process that had been defined as democratization of museums and heritage interpretation, led to the idea that anyone can be an heir. In that sense, the questions posed by the project Exactly:You:On (the) Shelf relate to all those who know they are professionals, those who feel that way, those who are amateurs and believe they are the best professionals, those who believe that they are professionals and are worse than the worst amateurs, as well as to those who are indifferent regarding this issue.

Heritage (in a) Supermarket (Exactly:You:On (the) Shelf) is conceived through two opposing segments which together form a whole. The first part is based on the process and performance and starts with an avatar with basic character traits designed. Curator of the museum was responsible for creation of psychological character of a person who inherited the house defined as cultural heritage and “comes to grips” with the notion of inheritance in its broadest sense. The ways in which the character succeeds or fails to distinguish the personal from the common good, the difference between rights and obligations, the way she understands the position of responsibility

на пројекту и пријатељ музеја који разуме супротстављене позиције и дилеме. Креирани лик репрезентује профил веома честог типа посетиоца Музеја на отвореном „Старо село“ у Сирогојну који су некритички настројени у корист идеализоване слике прошлости и живота у сеоској средини на прелазу из XIX у XX век. Та слика веома често подразумева носталгичне фlosкуле какве су: људи су некада далеко здравије живели и хранили се, били дуговечнији, поштовали ред, имали осећај морала и хијерархије... Лик који „оживљава“ пред очима посетиоца нема улогу да дебатује са посетиоцима о овим ставовима нити да их разуверава. Улога лика је да континуирано осмишљава унутрашњост једне половине главне куће домаћинства и прилагођава је сопственим потребама у свакодневном животу или свечаним тренуцима, али кроз визуру савременог тренутка. Кроз адаптацију простора лик реагује на коментаре посетилаца, приближава се или удаљава од сопствене визије или аутентичног изгледа, функција и образаца понашања. Истовремено води лични дневник као сведочанство о свом животу у том флуидном симулакруму, али и свакодневно евалуира сопствене ставове и ставове посетилаца. Цео концепт замишљен је као директан судар вредносних система прошлости и садашњости и преиспитивања граница компромиса и граница „трговања“.

in the system of inheritance through daily role-plays and interpretations in the first and third person are revived by a project associate and a friend of the museum who understands the opposing positions and dilemmas. The created figure represents a profile of a very frequent type of the visitor in the Open air Museum “Old Village” in Sirogojno who is uncritically inclined in favour of an idealized image of the past and everyday life in rural areas at the turn of the XX century. This image often involves nostalgic phrases such are: people once used to live and eat far healthier, they lived longer, respected some “given” order, had a sense of morality and hierarchy... The figure that “comes alive” in front of the eyes of the visitors has no role to debate with them on these attitudes or to reassure them. The Character’s role is to continuously arrange the interior of one half of the main house within the household and adapt it to her needs in everyday life or festive moments, but through the perspective of the contemporary moment. Through adaptation of the space, the character reacts to comments of visitors, approaching or moving away from her own vision or authentic appearance, functions and behaviour patterns. At the same time, she keeps a personal diary as a testimony of her life in this fluid simulacrum, and daily evaluates her own views and visitors’ attitudes. The whole concept was conceived as a direct collision of value systems of the past and present, reviewing the limits of compromise and limits of “trading”.

Раденко Тешић, грнчар из села Злакусе
Radenko Tešić, potter from village Zlakusa

ГРНЧАР / POTTER

Грнчарство као допунско занимање пољопривредног становништва представља занатску вештину обликовања посуда од мешавине глине и уситњеног камена. Предмети обликовани на ручном колу се, после сушења, пеку на отвореној ватри.

У селу Злакуси овај занат је очуван, а земљани лонци, пржуље и црепуље користе се и данас за припремање здраве хране.

Pottery is an additional occupation in agriculture areas. It is the skill of shaping the dishes from mixture of clay and powdered stone. Shaped on the hand pottery wheel the dried dishes are burned in the open fire.

This craft is preserved in village Zlakusa. The earth pots, plates, cruses, pans are used even today for preparation of quite healthy food.

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 1044

ТЕСТИЈА / JUG

4.963.254.99*

Ова тестија коришћена је у проскомидији, северном делу олтарског простора, цркве Светих апостола Петра и Павла у Сирогојну. Преко 50 година, све до 1988. године, свештеници из чувенелозе Смиљанића су, припремајући часне дарове за причешћа, ритуално прали руке водом из ове тестије.

This jug was used in the prothesis, the northern part of the altar area of the Holy Apostles Peter and Paul church in Sirogojno. For over 50 years, until 1988, priests from the famous lineage Smiljanić ritually washed their hands with water from this jug while they were preparing honorable gifts for communion.

Други део експеримента смештен је у музејску продавницу реплика производа старих заната и занимања и сувенира. У класичном продајном амбијенту изложено је осам класичних белих музејских витрина на које су посављене стаклене кутије. У њима се налази осам предмета из етнографске збирке музеја. Предмете прати легенда која га смешта у историјски контекст заната или занимања персонализован фотографијом произвођача, биографија самог предмета и истакнут инвентарни број. Додатак који „смета“, или се пак, у зависности од угла посматрања, сасвим природно уклапа у амбијент музејске продавнице, јесте истакнута хиперболисана тржишна вредност музејског предмета оличена у готово надреалној цени. Како је она далеко већа од сличних или истих предмета који се могу купити и у самој продавници, чак астрономска, отвара се питање вредности и цене: да ли вредност кореспондира са ценом? Да ли историјат предмета игра улогу у одређивању вредности? Да ли присуство биографије предмета подиже вредност и како може утицати на цену? Да ли колективно и институционализовано наслеђе процењиво или непроцењиво?

The second part of the experiment is located in the Museum shop of replica of the traditional crafts and occupations products and souvenirs. In the classical sales ambience, there are eight white museum show-cases exposed with the glass boxes set on them. They contain eight items from the Museum ethnographic collection. The items come with the legend that places them into historical context of the craft or profession and are personalized by photos of manufacturers, biography of the object, along with the inventory number. The appendix that “distracts”, or, depending on the angle of observation, quite naturally fits into the ambience of the Museum store, is a distinctive hyperbolized market value of the museum object given in an almost surreal price. As it is far higher than similar or identical items that can be purchased in the store, even “astronomical”, there opens a question of values and prices: Does the value correspond to the price? Does the object’s history play a role in determining its value? Does the presence of biography of the item raise the value and how can it influence the price? Can the collective and institutionalized heritage value be estimated or is it priceless?

Баш:ти:на(на)рафу поставља многа питања. Питања на која није лако прецизно одговорити и на које ни званични чувари немају једноставне ни усаглашене одговоре. Баш:ти:на (на) рафу преиспитује однос појединца и колективног договора оличеног у наслеђу, као и ситуацију у којој се ова два додирују. Испитује однос елитизованог и демократизованог приступа. Важно је истаћи да Баш:ти:на (на) рафу као експеримент не нуди одговоре. Она провоцира даље размишљање на постављену тему као и промишљање потенцијалних граница. Испитује актере, поставља питање мешања дисциплина, науке и уметности, инсталације и етнографског наслеђа, живе речи и визуелног утиска, дебату и њено одсуство, идеализацију, носталгију и емотивност наспрам објективизације. Коначно Баш:ти:на (на) рафу преиспитује улогу система образовања неопходног за музејску комуникацију, шта су то педагошке и едукативне музејске методологије и њихов смисао. Поставља питање да ли, шта и како посетилац треба да учи од музеја и да ли је у реалности и пракси могућ модел обостраног учења? Коначно, Баш:ти:на (на) рафу поставља и питање шта је данас заправо кустос? Како и за кога ради? И колико је друштву вредна његова професија? Коначно, колика је реална цена његовог рада на тржишту културе, на тржишту генерално? Јер, сетимо се, „све је на продају“!

др Никола Крстовић,
историчар уметности

Heritage (in a) Supermarket (Exactly:You:On (the) Shelf) raises many questions. Questions that are not easy to be answered and those that the official guardians cannot agree about nor provide simple answers. Heritage (in a) Supermarket examines the relationship of an individual and the collective agreement embodied in heritage, as well as the situation where these two meet. It examines the relationship of elite and democratic approach. It is important to point out that Heritage (in a) Supermarket as an experiment offers no answers. It provokes further thinking on the set topic and considering potential boundaries. It studies the actors, addresses mixture of disciplines, science and art, installation and ethnographic heritage, living word and visual impact, debate and its absence, idealization, nostalgia and emotion versus objectification. Finally, Heritage (in a) Supermarket examines the role of the education system that is necessary for the museum communication, speculates about the pedagogical and educational museum methodologies and their meaning. It asks whether a visitor should learn from the museum, what and in what way, and whether the model of mutual learning is possible in reality and practice. And, lastly, Exactly:You:On (the) Shelf raises the question of a modern curator. How does he work and for whom? And how much is his profession worth for the society? Finally, what is the real price of his work at the culture market and the market in general? Yet finally, let us recall that “everything is for sale!”

dr Nikola Krstović,
art historian

moj KUTAK

u kostac s nasleđem

Naša sagovornica Ivona otkriva za „Moj kutak“ kako se nosi sa baštinom koju je nasledila, kako je prilagođava savremenim potrebama, koji su izazovi, a koji problemi... Iako ističe da nije završila škole za čuvanje nasleđa uz komentar: „A ko jeste?!“, Ivona tvrdi da je odgovorna i savesna prema generacijama koje su joj prethodile, nagomilanoj tradiciji koju se trudi da ispoštuje i svesna vrednostima predaka koje pokušava da neguje i dalje.

MK: Najpre, Ivona, odakle uopšte ideja da jednu kuću, kulturno dobro, prilagodite sebi i svojim potrebama?

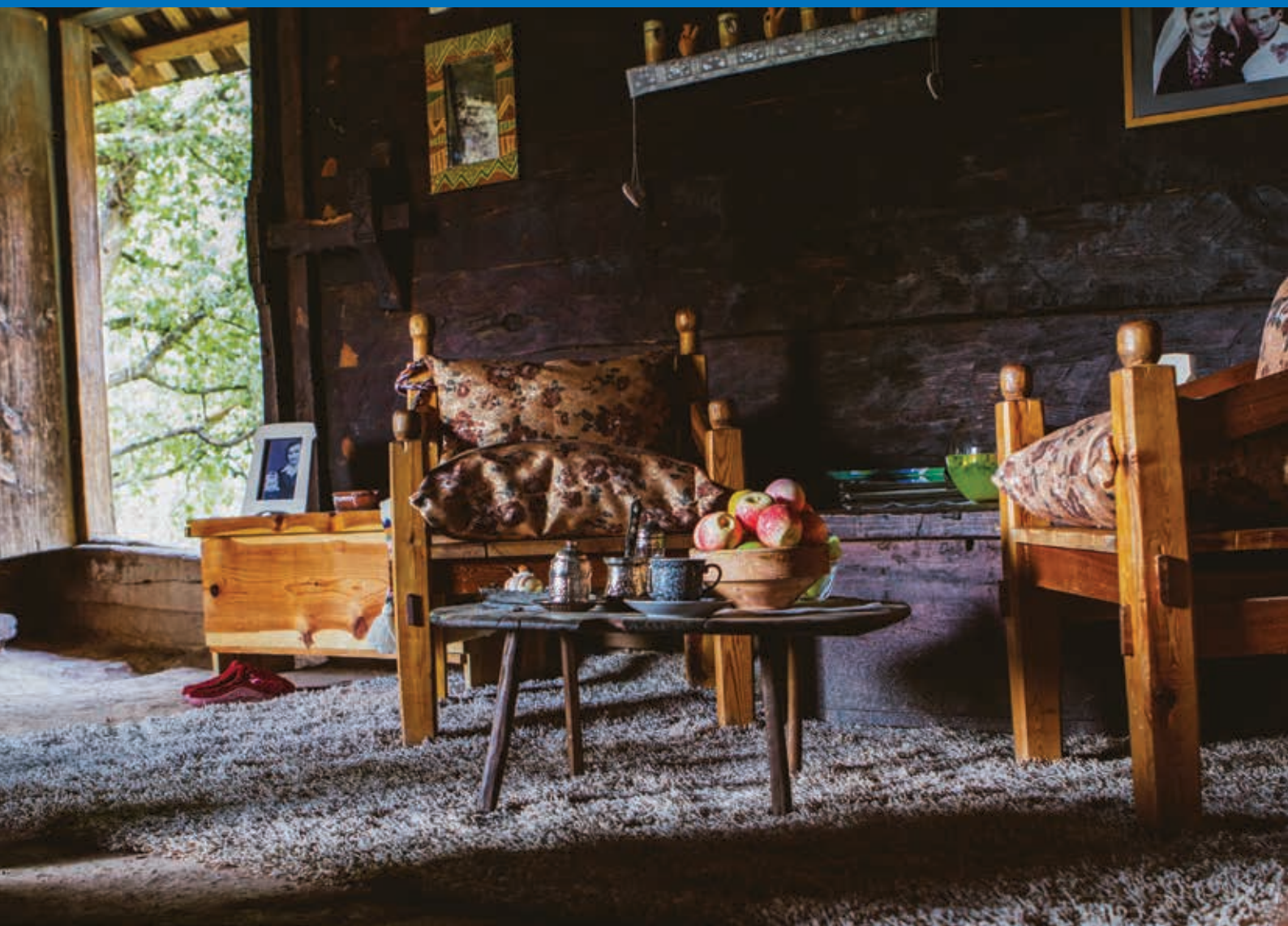
I: Ja sam, dakle, nasledila, indirektnom linijom ovaj prostor. Iako ne živim ovde, u ovoj kući, fascinirana sam idejom kako se u prošlosti zdravo i dugo živelo, kako su ljudi imali znanja koja mi danas nekako nemamo, kako je sve bilo mirnije, pitomije, kako su se ljudi više uvažavali i poštovali – rečju, znao se svaki red.

Our interlocutor, Ivona, reveals for “My corner” how she deals with the inherited ancestry - the way she is adapting it to modern needs, what challenges and problems she faces... Though she points out that she has not completed school for heritage preservation, with the comment: “And who has ?!”, Ivona claims that she has been responsible and conscientious to the generations that preceded, as well as the accumulated tradition that she strives to comply with, being aware of the ancestors’ values and trying to cherish them further.

MK: First of all, Ivona, how did you get the idea of adapting a house, a cultural asset, to yourself and your needs?

I: Well, I inherited this space, in an indirect line. Although I do not live here, in this house, I’m fascinated by the idea that in the past, people lived healthy and long and had the knowledge that we do not have today; everything was quieter, more pleasant, people respected and revered each other more - in a word, there existed order in everything.

mojKUTAK
u k[♥]ostac s nasledem

myCORNER

up to my eyeballs in heritage

MK: Rešili ste da ne renovirate objekat, kako biste bili, kako rekoste, što bliskiji korenima?

I: Da, da... ipak, nekih renoviranja mora biti u skorijoj budućnosti. Život je, očito, pre tih sto godina bio divan, ali danas su mi neophodni najpre voda i struja... Čini mi se da bih se svega ostalog lako odrekla!

MK: Ali, voda i struja dramatično menjaju način tradicionalnog života?

I: Da, da... ali, nemoguće je tegliti velike količine vode stotinama metara, a uz šporet, mašinu, bojler, radio, znate, šta već funkcioniše uz pomoć struje, TV, internet, život je daleko zanimljiviji.

MK: Jedan deo kuhinje/kuće pretvorili ste u pravi mali kutak za uživanje i dokolicu?

I: Tako je! To je moja vizija, moj ugao posmatranja starina. Ako dodamo malo nešto novo, nešto svoje svaki se prostor oplemeni. Neke sam stvari zatekla u kući, stare fotografije i slično, a neke sam kupila, kako bih dala ovom predivnom ambijentu svoj lični pečat. Obožavam starinarnice i prodavnice sa starom robom, unikatnom! A, počela sam da prikupljam i starinske stvari koje zateknem u selu, odbačene ili one koje više nikome ne trebaju, pa ih donosim ovde, a moj suprug, kada ima vremena, malo ih konzervira, očisti... I tako, planiramo da ovde provodimo čitava leta.

MK: S obzirom da letnje mesece provodite ovde i da prilagođavate polako kuću sopstvenim savremenim potrebama, da li pozivate stručnjake za savete, instrukcije?

**Слава је
више тренутак
када се окупљамо,
сједињујемо као
породица... Нешто као
амерички Дан захвалности.
Мом супругу је то
важно због неговања
традиције и
континуитета.**

MK: You decided not to renovate the building in order to stay, as you said, as close to the roots as possible?

I: Yes, yes ... yet, there must be some renovations in the near future. Obviously, life was wonderful these hundred years ago, but today we needed water and electricity first... It seems I could do easily without everything else!

MK: But, water and electricity dramatically change the traditional way of life?

I: Yes.., but it is impossible to tow large amounts of water for hundreds of meters, and with stove, washing machine, water heater, radio, you know, whatever works by electricity - TV, the Internet - life is far more interesting.

MK: You've already turned one part of the kitchen/ house into a small corner for pleasure and leisure?

I: That's right! This is my vision, my perception of the antiquities. If we add a little of something new, something of our own, every space is distinguished. I found some things in the house - the old photos and the like, and some of them I bought, so I gave a personal mark to this beautiful setting. I love the antique shops with the old, unique stuff! And I began to collect antique items that I find in the village - the discarded ones or

those that no one needs anymore; so, I bring them here, and my husband, when he has time, conserves and cleans them a bit... And so, we plan to spend long summers here.

MK: Since you spend the summer months here and slowly adapt the house to your own modern needs, do you ask experts for advice, instructions?

**Saint
Protector Day is
much more the
moment of family gathering,
reunion event... Totally like
American Thanksgiving day...
For my husband it's kind of
continuity and tradition
spirit.**

I: Pa, ne... Mislim da se više radi o osećaju, vašem doživljaju da pripadate nekoj celini, nekakvom nasleđu, nekakvoj većoj kulturi... Mislim da nosim to znanje u sebi, taj osećaj odgovornosti i dužnosti. A, iskreno, privatno nasleđe je privatna stvar, zar ne? Ono što se ja trudim je da ga oplemenim, osavremenim, osvežim i očuvam...

MK: Jasno je da ste deo života preusmerili na ovu kuću! Čini se i da za nju vezujete neke veoma važne događaje. Sutra vam je i porodična slava, zar ne, a prekosutra rođendan sinu?

I: Kako da ne! Slava je još jedan važan trenutak za moju porodicu, dan u kojim se povezujemo sa precima. Ja, doduše, nisam bog zna kako religiozna za razliku od mog supruga. Zvezde su mu se, valjda, tako poslagale... Moja životna stremljenja nekako više naginju lepoti i umetnosti življenja, spojanju tradicionalnog i modernog... I sinovljev rođendan im isti značaj za nas. On dolazi ovde sa svojom devojkom, pravimo roštilj, družimo se, onda oni odlaze...

MK: Kako obeležavate slavu?

I: Za mene je, kako rekoh, slava više trenutak kada se okupljamo, sjedinjujemo kao porodica... Nešto kao američki Dan zahvalnosti. Mom suprugu je to važno zbog negovanja tradicije i kontinuiteta. A što se tiče samog obeležavanja, pa to je klasika: slavski kolač, žito, ove godine post, riba, salata, kolači...

MK: Izuzev svečanosti koje su važne u svačijem životu, kako se „hvata u koštac“ sa svakodnevicom?

I: Well, no ... I think it's more about the feeling, the personal sense of belonging to a whole, a kind of heritage and wider culture ... I think I carry that knowledge inside, that sense of responsibility and duty. And, frankly speaking, private heritage is a private matter, isn't it? What I'm trying is to enrich and modernize it, to refresh and preserve ...

MK: It is clear that you directed a part of your life to this house! It seems that you adhere it to some very important events. Tomorrow is your Family Saint's Day, and the day after is your son's birthday, isn't it?

I: Yeah, right! The Family Saint's celebration is another important moment for my family, the day in which we relate to our ancestors. However, I am not that religious, unlike my husband. That's in his nature..., I guess. My personal aspirations are somehow more inclined to beauty and art of living, combining traditional and modern ... And our son's birthday has the same significance for us. He comes here with his girlfriend, we make barbecue, hang around, and then they leave...

MK: how do you celebrate the Family Saint's Day?

I: For me, as I said, that day is the moment when we come together, united as a family ... Something like American Thanksgiving Day. It is important for my husband for fostering the tradition and continuity. As for the celebration itself, this is classic: the feast bread, grain, this year it is in the time of fasting, so we have fish, salads, cakes ...

MK: Except for the festivities that are important in everyone's life, how do you "wrestle" with everyday life?

mojKUTAK
u k[♥]stac s nasledem

myCORNER

up to my eyeballs in heritage

I: Još uvek sam posvećena uređenju ove predivne kuće. Malo je teže kad nam, ne daj bože, zatreba lekar tokom ovih letnjih meseci, kada nam nedostaje nešto iz supermarketa, kada se treba prevesti... Ali sve u svemu, uz male izmene i što bi rekli, apdejte, život je ovde divan i u saglasju sa prirodom.

MK: Kad već pominjete saglasje sa prirodom možete li malo da nam pojasnite taj odnos? Možda date neki savet?

I: Ja sam nekoliko godina bila menadžerka u jednoj poznatoj banci. Sada otkrivam potpuno nove svetove lekovitog bilja, zdrave hrane, meditacije... Još uvek učim čemu služi i kako se primenjuje majkina dušica, hajdučka trava, nana, estragon... Otkrivam, na primer, tajne đumbira i egzotičnih godi bobica. Verujem da su naši stari pobeđivali mnoge bolesti i nedaće lekovitim tvarima iz svoje neposredne okoline. Hranim se zdravo, koristim puno voća i povrća, izbegavam masniju hranu poput kajmaka, pršute, slanine... I svakodnevno meditiram i vežbam po malo.

MK: I konačno, za kraj vaše predivne i jedinstvene priče, kako gradite nove odnose sa komšijama, meštanima? Kako ide sa ovdašnjim ljudima?

I: Divni su to i jednostavni ljudi. Bez prevelikih prohteva, skromni, okrenuti sebi i svojoj porodici, komšiluku, selu. Nemam baš puno vremena da se saživljam sa ovdašnjim načinom života, ali ti retki trenuci kada provodimo vreme zajedno zaista je za mene korisno i prijatno.

I'm still dedicated to the arranging of this beautiful house. It's a little harder when we, God forbid, need a doctor during these summer months, when we miss something from the supermarket, or when we need to go somewhere... But generally, with small changes – updates, as it is said, life here is marvellous and in harmony with nature.

MK: When you mention harmony with nature, could you clarify that relationship a little closer? Maybe you could provide us with some advice?

I: For several years I was a manager in a big bank. Now, I discover complete new worlds of remedy herbs, healthy food, meditation ... I'm still learning what thyme, yarrow, mint and tarragon are for and how to apply them... I get to know secrets of ginger and exotic Goju berries, for example. I believe that our ancestors were defeating many diseases and misfortunes with healing substances found in their immediate environment. I eat healthy food, consuming a lot of fruits and vegetables; I avoid fatty foods such as cream, ham, bacon ... I meditate every day and do some physical exercises.

MK: And finally, to end your wonderful and unique story, how do you build new relationships with neighbours, local residents? How is it going with the local people?

I: They are wonderful and simple people - without excessive desires, modest, turned to themselves and their families, neighbourhood, village. I do not have much time to coincide with the local way of life, but these rare moments when we spend time together are really pleasant and useful for me.

АКЦИЈА

ПРОМОЦИЈА
ПРОДОР

ПРОМОЦИЈА
ЕДИНСТВЕНА
ПОИСКА

ПРОМОЦИЈА
ЛАКЦИЈА

АКЦИЈА

ПЛЕТЕЊЕ
KNITTING

5.478.166.42

КАЧАР
CASK-MAKER

6.047.888.06

КОЛАЧАР
PASTRY COOK

1.000.000.00

ГРНЧАР
POTTER

4.983.254.85

КОВАЧ
BLACKSMITH

2.044.287.17

WEAVING

1.112.612.80

КОРПАР
BASKET WEAVERS

1.177.044.86

ЧАНЧАР
BASIN-MAKER

8.138.236.46

БАШТИНА НА РАФУ

Баштина пре рафа или раф пре баштине?

Занат је специјално изучена, усавршена техника израде предмета руком или примитивним алатом. Тешко је утврдити када су се поједини занати појавили на нашем поднебљу. У традиционалној култури Срба занатство се вековима неговало и развијало, од неолита па до данас. У српској средњовековној држави занати су били веома развијени, нарочито по селима.

“Тако, на прилику, оно мало пописа из XIV века показује нам разговетно да су се по селима и онда находили мајстори. Наши главни извори за познавање унутрашњег стања XIV века... посведочавају да је старо законодавство давало извесну заштиту радности по селима...”

Стојан Новаковић,
“Село”, Београд, 1965:58-59

HERITAGE ON THE SHELF

Heritage before the shelf or the shelf before heritage?

A craft is specially trained and perfected technique of making objects by hand or using primitive tools. It is difficult to determine when certain crafts appeared in our area. In the traditional culture of Serbs, trades have been nurtured and developed for centuries - from the Neolithic period to the present. In the Serbian medieval state, crafts were highly developed, especially in villages.

“Thus, these few documents from the fourteenth century show us clearly that, even then, masters were found in the villages. Our main sources of knowledge of the internal conditions of the fourteenth century ... witness that the old legislation gave some protection to the industries in villages ...”

Stojan Novaković,
“Selo”, Belgrade, 1965: 58-59

Занати су се развили из домаће радиности. Поред сточарства и земљорадње, они су у прошлости имали улогу одрживости породице и заједнице уопште. Производи ткаља, плетиља, корпара, грнчара, качара, ковача итд. коришћени су у сваком домаћинству. Радећи у својим кућама, најпре за потребе сопственог домаћинства, спретни појединци су се толико извештили да су постали надалеко познати мајстори. Таленат и искуство, као и креативност и иновативност су појединим занатлијама дали вештину да “што очи виде, то руке и направе”. Читава села су се бавила појединим занатима о чему сведоче и називи места: Штитари, Колари, Ковачи... Знање се преносило са оца на сина, а неретко се учило и од људи који су већ били познати као добри мајстори.

“И мој отац се бавио занатом, а ја од 1942. године када сам завршио школу... Отац је научио од оца, а он ко зна од кога... Ја деду нисам запамтио, погинуо је у рату 1918. године...”

Милан Савић (1930.),
грнчар из Злакуне

Занати су обично засновани на традиционалним знањима и технологијама. У почетку су сеоски занати имали специфичну, једноставну технологију, али су се временом усавршавали. Особеност заната била је употреба природних материјала у процесу производње (дрво, кожа, глина, стакло, текстил, метал итд.). Они су се увек развијали у складу са својим природним окружењем, користећи постојеће ресурсе. Поједини мајстори почели су

Crafts have evolved from domestic industries. In addition to livestock and agriculture, in the past, trades had the role of viability of the family and the community in general. Products of weavers, knitters, basket makers, potters, cask-makers, blacksmiths etc, were used in every household. Working at home, primarily for purposes of their own households, the skilful individuals were so good that they became well-known masters. Talent and experience, as well as creativity and innovation gave such skills to individual artisans that they were able “to make by hands everything that eyes see”. The entire villages were into certain crafts as evidenced by their names: Štitari, Kolari, Kovači... The skill and knowledge were conveyed from father to son, and often taught by people who were known as good masters.

“My father was also a craftsman, and me, too, ever since 1942, when I finished school... My father learned from his father, and he was taught, who knows by whom ... I do not remember my grandfather; he was killed in the war in 1918...”

Milan Savić (1930),
a potter from Zlakusa

Crafts are usually based on traditional knowledge and technologies. In the beginning, rural crafts had specific, simple technology, but over the time, they have been improved. The trades were distinctive for the use of natural materials in the production process (wood, leather, clay, glass, textiles, metal, etc). They have always been developed in line with their natural surroundings, using the existing resources. Some

Радојко Поповић, ковач из села Крушчица
Radojko Popović, blacksmith from village Kruščica

КОВАЧ / BLACKSMITH

Ковачки занат је стар колико и земљорадња. На ватри коју распирују мехови, уз помоћ чекића и наковња, ковачи израђују раонике, мотике, секире, српове, бакраче, ножеве, клепетуше, браве, резе, шпорете, потковице за коње и волове. Ковачи су били најбројније занатлије у српској средњовековној држави.

Farriery is as old as the agriculture itself. Blacksmiths are producing ploughshares, hoes, axes, sickles, kettles, knives, bells, locks, bolts, cookers, horseshoes for horses and oxen, using hammer and anvil on the fire fanned by bellows. Blacksmiths were the most numerous tradesfolk in the Serbian medieval state. is as old as the agriculture itself.

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 892

КЛЕПЕТУША / COWBELL

 2.444.287,11*

Ова клепетуша настала је у ковачкој радионици Радојка Поповића из Брекова непосредно пред II светски рат. Она је била једна од првих поруџбина младог ковача који се тек вратио са "изучавања" заната код мајстора Срећка Милошевића у Шаренику. Наручилац је био угледни сељак и власник великог стада са Љубања.

This cowbell was made in the blacksmith's shop of Radojko Popović from Brekovo immediately before World War II. It was one of the first orders that a young blacksmith received just after he returned from the craft "study" with master Srećko Milosević in Šarenik. The buyer was a prominent farmer and owner of a large herd from the village of Ljubanje.

размену или продају својих производа и на тај начин економски одвојили занатство од домаће радиности. Производи занатске израде постали су веома тражени па су почеле да се појављују и сеоске занатске радионице. Њихова производња доносила је већу материјалну корист од других занимања.

“Отац се само тим бавио, пољопривреда је била мала, интензивно се радио само занат... Ово је било сиромашно село, западно, лоша земља, мали поседи... Зато се бавило гранчаријом. До 1941. године радила је свака 2-3 кућа... Од заната никада нисмо огладнели. Овако, дамо 1 лонац, а тај што купује га 2 пута напуни житом, изручи у наша кола и задржи лонац. Толико ти се тада добијало за то.”

Милан Савић (1930.),
грнчар из Злакусе

Даровити појединци златиборских села бавили су се разноврсним занатима и занимањима да би задовољили основне животне потребе. Пошто читав крај обилује различитим врстама дрвета (бор, јела, смрека, храст, буква, јасен, јавор, брест, бреза, леска), његова примена је била многострука. Вешти неимари су од дрвета градили куће за становање и пратеће привредне објекте. Највећи део покућства – посуде за припремање и чување хране, пољопривредне алатке, средства за транспорт робе и путника правиле су дрводеље и дрворезбари, качари, колари, корпари и чутураши. Развијени су били и занати који се баве прерадом глине, текстила, коже и метала: грнчарство, терзилук, абацилук, опанчарски, ковачки занат,

craftsmen began to exchange or sell their products and thus economically separated trades from domestic industries. Craft products became highly demanded and rural handicraft workshops began to appear. Their production brought greater financial benefit than other occupations.

“It was my father’s only occupation, agriculture was tiny, we worked intensively only on the craft ... This was a poor village, on the west, poor land, small farms ... That’s why we dealt with pottery. Until 1941, one in 2 or 3 households performed it... We never got hungry due to the craft. It was like this - we gave one pot, and the buyer filled it with grain twice, poured into our car and kept the pot. It was what we received for it then.”

Milan Savić (1930),
a potter from Zlakusa

The gifted individuals of Zlatibor villages were engaged in various trades and crafts to satisfy their basic needs. Since the entire area is rich in various types of wood (pine, fir, spruce, oak, beech, ash, maple, elm, birch, hazel), its application was diversified. Skilled builders constructed wooden dwelling places as well as supporting economy facilities. The largest part of the household utilities – dishes for preparing and storage of food, agricultural tools, means for transportation of goods and people were made by carpenters and woodcarvers, coopers, carters, basket weavers and water-bottle makers. The crafts dealing with processing of clay, textile, leather and metal were also developed: pottery, tailoring (terziluk, abadžiluk), making traditional footwear (opanci),

а такође и кириџилук, рабаџилук, производња катрана, луча и креча.

Класификације заната су се временом мењале и сазревале тако да постоји на десетине различитих подела на: градске, сеоске, циганске, мушке, женске, занате за награду, занате за наплату, занате по поруџбини итд. Ипак се као методолошки најизазовнија може узети типологија која занате дели на мушке и женске, јер су поједини аутори мишљења да је за женске занате прикладније користити термин “занимање” као ознаку за “домаћу радиност која најчешће остаје у оквиру задружне породице, подмирујући њене потребе”.

“Жене су само припомагале, било је срамота да жена то ради... Оне су ионако имале много посла, нису стизале. Мислим, да се баве неким занатом... Оно што је за кућу требало, за децу, то су оне радиле. Да исплету, да откају. Ма какви, мука је то била...”

Милан Савић (1930.),
грнчар из Злакусе

На прелазу из XIX у XX век у Србији ослобођеној од Османске империје, осиромашеној ослободилачким ратовима и сеобама, а потом и страдањима током I светског рата сеоски занати и занимања се веома споро мењају. Ни међуратни период током треће и четврте деценије XX век није донео велике промене у селима Србије, па се начин живота, а самим тим и привређивања, веома мало мењао. Све до II светског рата занатска делатност је била најраширенија делатност сеоског становништва. Период након II светског рата је време развоја

blacksmithing, and also transport and goods selling (kiridžiluk, rabadžiluk), as well as production of tar, burning pinewood splinter and lime.

Craft classifications have changed and matured over time so that there are dozens of different divisions into: urban, rural, Gypsy, men's, women's, crafts for prize, crafts for billing, crafts on order, etc. Yet, as most methodologically challenging, we may take typology that divides crafts into men and women's; some of the authors are of the opinion that the term “occupation” is more appropriate to be used for women's crafts referring to “domestic industry that usually remains within the cooperative family, satisfying its needs”.

“Women only assisted here, it was a shame that a woman did it ... They already had a lot of work; they had no time to deal with some craft... They did the housework and took care of children. They had to weave, to knit. Nah, it was a hard work ...”

Milan Savić (1930),
a potter from Zlakusa

At the turn of the XX century in Serbia liberated from the Ottoman Empire, impoverished by liberation wars and migrations, and later by suffering during World War I, rural crafts and occupations changed quite slowly. Neither the interwar period during the third and fourth decade of the twentieth century brought great changes to Serbian villages, so the way of life, and therefore the economy, changed very little. Until World War II, craft activity was the most widespread activity of the rural population.

The period after World War II was the time of industry

индустрије и масовног одласка у градове на рад, све чешће употребе индустријског материјала као и промене културе становања. Дотадашњи начини израде занатских производа се постепено напуштају, а уводе се нови обрасци у материјализацији и техници израде ових предмета. Савремене технологије потпуно су потиснуле професије без којих се некада није могло. Јорганџије, кишобранџије, крзнари, воскари, ћилимари само су неке од професија које су изгубиле битку са временом и новим технологијама, јер су нови начини комуникације и савремени начин живота скоро у потпуности истиснули и старе занате. Мајстори ових струка могу се наћи још само у малим породичним радњама у којима се знање преноси са колена на колено.

Поједини занати су се одржали до данас, док су ретки они који су у потпуности сачували традиционалне елементе у начину производње. Уз одређене промене у начину производње, производе прилагођавају савременим условима живота.

development and mass migration of the population to the cities to work; the use of industrial materials increased and the culture of housing changed. The former ways of making craft products were gradually abandoned, while new forms in materialization and the technique of these objects development were introduced. Modern technologies completely suppressed professions that used to be irreplaceable. Quilt-makers, umbrella-producers, furriers, waxers and blanket-makers were just some of the professions that lost the battle with time and new technologies, since new ways of communication and the modern way of life almost completely supplanted the old crafts. Masters of these professions can now be found only in small family workshops where knowledge is passed on from generation to generation. Some crafts have survived to date, but those who fully preserved traditional elements of the production method are rare. With some changes in production methods, products are being adapted to modern living conditions.

“Доста је новина данас. Раније смо глину газили ногама на асури, а данас имамо машину са ваљцима за мешање глине коју купујемо од ових што праве тестије. Камен данас мељемо на прекрупачу, машини за млевење камена, а раније смо тучком окованим гвожђем. Глину купујемо од једног човека из Врањана који је има у дворишту, а раније смо имали свој мајдан који је Општина после присвојила... Прављење је исто, оно мора да “кува”, не може да се “извлачи”, овако дође чвршће, век неограничен... Шаре су исте, само смо увели печат, да нас не би копирали ови са југа Србије... Ми печемо добро, то је поента... Не ваља да се препече. То је искуство и ништа друго, да се оцени када је готово, за то треба да си већи мајстор него за прављење, за саму израду...”

Милан Савић (1930.),
грнчар из Злакуне

“There are much news today. We used to trample clay on a mat, but today we have a machine with rollers for mixing clay that we buy from those who make jugs. We grind stone now in the machine specialized for it, while, in the past we used to shackle it with an iron pestle. We buy clay from a man from Vranjani who has plenty of it in his courtyard, though we used to have our own quarry which was later appropriated by the municipality... The production process is the same, it has to be “cooked” not “pulled”, this way it comes firmer, of unlimited duration... The patterns are the same, we have only introduced the stamp not to be copied by those from the south of Serbia ... We bake well, that’s the point ... It is not good to be overdone. It is the matter of experience and nothing else - to judge when it’s over; it is more important to be master in that than in the process of development itself...”

Milan Savić (1930),
a potter from Zlakusa

Музејска битка са временом

У циљу очувања старих техника израде занатских производа и аутентичног алата, у музејској поставци Музеја на отвореном “Старо село” смештене су три комплетно опремљене занатске радионице: качарска, грнчарска и ковачка. Године музеолошког искуства показале су да експонати изложени у амбијенталним поствкама музеја на отвореном ипак не преносе потпуну информацију уколико се

The museum’s battle with time

In order to preserve the old techniques of making craft products and authentic tools, the Open-air Museum “Old Village”, within its permanent exhibition, has three fully equipped artisan workshops: cooper’s, pottery and blacksmith’s. Years of museological experience have shown that the exhibits displayed in ambient exhibitions of the open-air museum do not convey full information unless they are put into use.

Ткаље из села Чичкова
Weavers from village Čičkova

ТКАЊЕ *bez* / WEAVING *embroidery*

Традиционално занимање сеоских жена је обрада вуне и конопље за ткање одеће и текстилно покућства. Ћилими, јастуци, ирами, шалваре, поњаве и сеџаде и данас задивљују вештином ткања.

Везом се украшавају откана платна, као и кошуље, сукње, прегаче, торбе, пешкири и марамице за даривање.

Traditional occupation of peasant women is the processing of wool and hemp for weaving of clothes and household textiles. Rugs, pillows, bags, trousers, sheets are astonishing in representation of their weaving skill.

Embroidery is applied to decorate woven linens as well as shirts, skirts, waistbands, bags, towels and especially gift wipes.

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 1475

ПОЈАС / BELT

5.123.874,00*

Овај ткани појас био је део традиционалне мушке ношње Милије Ђокића из Рожанства који је још пре II светског рата продао краву и теле и за тај новац купио лепо "стајаће одело". Захваљујући "богато" урађеној ношњи, он се оженио девојком из имућне породице из суседног села.

This woven belt was part of the traditional male costume of Milija Djokić from Rožanstvo. It was before World War II that he sold a cow and a calf, and bought a nice "standing suit" for that money. Thanks to the "richness" of his costume, he married a girl from a neighboring village wealthy family.

не ставе у употребу. Зато смо демонстрацију старих заната и занимања сврстали у редовне музејске програме. Сарадња са локалним занатлијама се показала као кључна у нашој музејској борби против савремених технологија. Они (стари занати, занимања и савремене технологије), наравно, не искучују једни друге, али је право умеће, у музеолошком смислу, пронаћи начин како помирити ова два на први поглед контрадикторна концепта и спојене их понудити посетиоцима.

Баштина на рафу: традиција као производ и као роба

Традиционална култура, као свеобухватна баштина свакога народа, данас представља извор инспирације у различитим сферама друштвеног живота, а практична примена овог термина превазилази његова лексичка значења. Она (традиција) постаје средство комерцијализације и вулгаризације, јер се многим производима без икакве селекције додаје етикета “правог” историјског и/или културног наслеђа. На овај начин се народна традиција модификује, а произвољност у интерпретирању указују на неминовност адекватног сакупљања, чувања и презентовања културне баштине.

Пројекат “Баштина на рафу” покушава да ревидира процес инструментализације традиције са становишта савремене музеологије, без тенденције да буде критика баштине у смислу “доброг и/или лошег културног наслеђа”, већ је посматра као “добра која су наслеђена од претходних генерација или која настају у садашњости, а имају специфичну

That’s why we classified demonstrations of old crafts and occupations as regular museum programs. The cooperation with local artisans proved to be crucial in our museum fight against modern technology. They (the old crafts, professions and modern technologies), of course, do not exclude each other, but it is the real mastery in museological sense to find a way to reconcile these two, at first sight, contradictory concepts and offer them to the visitors.

Heritage on the shelf: tradition as a product and a commodity

Traditional culture, as a comprehensive heritage of every nation, is a source of inspiration in various spheres of social life today, while practical application of the term lies beyond its lexical meaning. It (tradition) becomes a means of commercialization and vulgarization because many products are added the label of “real” historical and/or cultural heritage without any selection. In this way, folk tradition is modified and arbitrariness in interpreting indicates the necessity of adequate collection, preservation and presentation of cultural heritage.

The project “Heritage on the shelf” attempts to revise the process of instrumentalization of tradition from the standpoint of modern museology, without tendency to be a critic of heritage in terms of “good and/or bad cultural heritage”, but rather sees it as “goods which are inherited from previous generations or occur in the present, with specific value for people and that should be preserved for future generations”. On the other hand, the authors try to find an answer to the question whether the tradition in today’s context

вредност за људе и треба да буду сачувана за будуће генерације”. Са друге стране, аутори покушавају да пронађу одговор на питање да ли је традиција у данашњем контексту постала производ и роба и која то друштвена група има “социјалну моћ” да валоризује доминантне културолошке (историјске, традиционалне или уметничке) вредности?

Антрополошки ставови о одређењу појма традиције, односно баштине, временом су се мењали и сазревали тако да постоји на десетине различитих дефиниција, али се ипак у музеолошком контексту као најрелевантнија може узети дефиниција Слободана Наумовића који традицију одређује као скуп три испреплетана скупа појава: српске православне традиције (српско светосавље као идејни систем и скуп елемената културе који су са њим нераскидиво повезани-цркве, манастири, фреске, иконе, религијски ритуали и празници, духовна музика итд.); затим српске историјске традиције (представе, истинске и митске, које Срби имају о својој државној и националној прошлости) и најзад народне или сеоске традиције у смислу у коме ју је Вук дефинисао (чине је елементи сељачке културе: елементи материјалне културе, друштвене институције, народна веровања и обичаји, систем вредности и народна музика; затим историјску улогу-судбину сељаштва, народни менталитет, односно психичке особине сељаштва као и народни говор и народно језичко стваралаштво).

Традиција се може одредити као темељна вредност на којој почива идентитет одређене културе или људске заједнице. Виђена из овог угла, традиција обезбеђује основне садржаје (вредности и симболе), као и главне технике (предање, комеморативне церемоније...) на којима почива колективно сећање

became a product and a commodity, and which social group has ‘social power’ to valorise the dominant cultural (historical, traditional and artistic) values?

Anthropological views on defining the notion of tradition or heritage have changed and matured over time, so there are dozens of different definitions, but still, in the museological context, we may take the definition given by Slobodan Naumović as the most relevant; he defines tradition as a set of three intertwined groups of phenomena: Serbian Orthodox tradition (Serbian Orthodox tradition as an ideological system and a set of cultural elements that are inextricably linked with it - churches, monasteries, frescoes, icons, religious rituals and holidays, spiritual music, etc); then Serbian historical traditions (notions, true and mythical, which Serbs have about their state and national history), and finally folk or country traditions in the sense in which they were defined by Vuk Stefanović Karadžić (consisting of the elements of peasant culture: elements of material culture, social institutions, beliefs and customs of people, value system and folk music; then the historical role - destiny of the peasantry, national mentality i.e. psychological traits of peasants, as well as popular speech and folk linguistic creativity).

Tradition may be defined as a fundamental value underlying the identity of a particular culture or human community. Seen from this angle, the tradition provides basic contents (values and symbols) as well as the main techniques (folklore, commemorative ceremonies ...) on which the collective memory lies and without which construction and the survival of the identity of a community are unimaginable.

What is common to various definitions is that tradition is associated with the past, i.e. that it denotes

без кога су незамисливи изградња и опстајање идентитета неке заједнице.

Оно што је заједничко различитим одређењима јесте да се традиција доводи у везу са прошлошћу, тј. да она означава културне образце, вредности, предања, веровања, и тд. који су настали у прошлости и преносе се, пре свега, усмено, али и писмено, свесно и несвесно, "с колена на колена", што имплицира континуитет и трајање.

Међутим, иницијална идеја пројекта "Баштина на рафу" полази од чињенице да традиција може бити свесно спозната вредност подложна инструментализацији. Овај процес подразумева промишљени избор из инвентара културних образаца, знања, веровања итд. или када се измишљањем створена слика проглашава се за нешто највредније што одређено друштво поседује, да би се позивањем на њу оправдао или легитимисао положај неке друштвене групе или задржао стари, односно увео нови облик понашања. Говорећи о стратегији располагања симболичким ресурсима, при чему се под симболичким ресурсима подразумевају елементи традиционалне материјалне и нематеријалне културе која се сакупља, чува и презентује у Музеју на отвореном "Старо село" у Сирогојну, говоримо уствари о процесу инструментализације традиције. Инструментализација традиције дефинисана на овај начин може подразумевати употребу, модификацију или измишљање традиције који могу бити самостални или паралелни процеси.

Употребу традиције је дефинисана као процес у оквиру кога се елементи традиције исецају из свог основног контекста и користе за остваривање циљева који им нису иманентни.

Запојам модификације традиције нема прецизнијих

cultural patterns, values, folklore, beliefs, etc, which occurred in the past and have been passed on primarily verbally, but also in writing, consciously and unconsciously, from generation to generation, thus implying continuity and duration.

However, the initial idea of the project "Heritage on the shelf" is based on the fact that the tradition can be consciously perceived value subject to instrumentalization. This process involves a thoughtful selection from the inventory of cultural patterns, knowledge, beliefs etc, or when an image, created by imagination, is declared for the most valuable thing that a particular society has in order to justify or legitimize the position of a social group referring to it, or retain an old, i.e. introduce a new form of behaviour. Speaking about the strategy of disposal of symbolic resources, whereby the symbolic resources include traditional elements of tangible and intangible culture which is collected, preserved and presented the Open-air museum "Old Village" in Sirogojno, we actually talk about the process of instrumentalization of tradition. Instrumentalization of tradition defined in this way may involve use, modification or inventing of a tradition that can stand alone or be seen as parallel processes.

The use of tradition is defined as a process within which elements of tradition are excised from their basic context and used to achieve the objectives that are not imminent to them.

There are no precise definitions for the term modification of tradition, so this term may involve the process of extraction followed by replacement of some traditional elements with the new ones, which are not necessarily subsumed under the term tradition/traditional. They completely take over the function of the old elements. Thus, the process of modification

дефиниција тако да се под овим термином може подразумевати процес издвајања, а затим и замене појединих традиционалних елемената новим, а који се не морају нужно подвести под термин традиција/традиционално. Они у потпуности преузимају функцију старих елемената. Дакле, процес модификације подразумева истовремено постојање непромењивог и промењивог, односно константног и варијабилног дела.

Британски историчари Ерик Хобсбаум (Eric Hobsbawm) и Теренс Рејнџер (Terence Ranger) у књизи "Извишљање традиције" конституисали су појам извишљање (или конструисање) традиције, где, за разлику од старих, нове традиције представљају копије обичаја новијег порекла који су наменски установљени ради ширења доминације одређене друштвене групе или институције. Под термином извишљањетрадицијеовадва аутора подразумевају како "традиције" које су заправо извишљене, конструисане и формално установљене, тако и оне које се јављају на начин који није тако лако пратити у оквиру кратког временског периода који се може датирати; обично се ради о периоду од неколико година и успостављају се великом брзином. Ерик Хобсбом такође прави разлику између старих и нових традиција, при чему старе традиције имају добро дефинисане и строго обавезујуће друштвене праксе, док су нове традиције, самим тим што се модификују, прилично неодређене и нејасне у погледу вредности које заступају, права и обавеза, као и чланства групе на коју се односе.

Циљ пројекта "Баштина на рафу" је да у оквиру процеса инструментализације наслеђа разоткрије поједине аспекте феномена традиције као производа и као робе. Већ у самом наслову желели смо да спојимо два неспојива концепта:

means simultaneous presence of both changeable and unchangeable i.e. constant and variable parts.

British historians Eric Hobsbawm and Terence Ranger in their book "Inventing Traditions" constituted the notion of inventing (or construction) of tradition in which, unlike the old, new traditions are copies of customs of recent origin that are specifically established to spread the domination of a particular social group or institution. The term inventing traditions, as seen by these two authors, includes both 'traditions' that were actually invented, constructed and formally established, and those that occur in a way that is not so easy to follow within a short period of time that can be dated; it is usually a period of several years and is established at a high speed. Eric Hobsbawm also makes a distinction between old and new traditions, where the old ones have well defined and strictly binding social practices, while new traditions, due to the fact that they are modified, are rather vague and unclear in terms of the value they represent, their rights and obligations, as well as membership of the group to which they relate.

The aim of the project "Heritage on the shelf" is to reveal certain aspects of the phenomenon of tradition as product and as commodity within the process of heritage instrumentalization. Even in the title we wanted to merge two incompatible concepts: the heritage that in the associative level primarily has a symbolic value and a shelf on which the products/goods that have specific financial value are exposed? We asked ourselves whether symbolism and money can be equated. Can tradition be bought? And for what price? Can the heritage be sold at all and who determines the market value of the parts of traditional heritage?

Given that we see tradition as a product and a com-

Драгић Тошић, корпар из села Трнавe
Dragić Tošić, basket weaver from village Trnava

КОРПАР / BASKET WEAVERS

Корпарство је умеће чобана, мушкараца и ређе жена. Од лесковог пружа, које се цепа бритвом, и врбе-раките плету се корпе различитих облика и величина, сепети са једном или две ручке за транспорт робе на магарцима и коњима, кашикаре, прилошке корпе за ношење дарова, кошеви за кукуруз, вршкаре...

Basket weaving is a skill of shepherds, man rarely women. From a hazel twigs, split by a razor, and a willow tree the baskets of different sizes and shapes are woven as well as the panniers with one or two handles for transport of goods on donkeys and horses, spoon holders, offering baskets for gifts, corn barns, fishing baskets ...

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 773

КОРПА / BASKET

 7.777.456,00*

Ова плетена корпа пронађена је у кући породице Алексић у Алином Потоку 1979. године. Као део оригиналног покућства, заједно са објектом, пренета је у Музеј током 80-их година прошлог века. Направио ју је, непосредно пред смрт, корпар Миливоје свом унуку како би у њој држао малобројне играчке.

This wicker basket was found in the house of the family Aleksić in Alin Potok in 1979. As part of the original furniture, it was transferred to the Museum during 1980s together with the building. A basket-maker Milivoje made it just before death for his grandson to keep his numerous toys in it.

баштину која на асоцијативном нивоу првенствено има симболичку вредност и раф на коме се изложу производи/роба које имају конкретну финансијску вредност? Запитали смо се да ли се између симболике и новца може ставити знак једнакости? Да ли се традиција може купити? И за колико новца? Да ли се баштина уопште може продати и ко одређује тржишну вредност делова традиционалног наслеђа?

С обзиром да традицију посматрамо као производ и као робу, наведене појмове је неопходно ближе одредити. Већ се из прве опште дефиниције види да су ова два појма блиско повезана, тако да дефинисање једног повлачи и прецизније одређење другог. У Лексикону страних речи и израза термин роба означава производ рада намењен тржишту, ствари од вредности. Има два битна својства: употребну вредност, односно одређено материјално својство и друштвено својство; вредност се појављује као прометна вредност (у новцу, односно цени). Са појмовима производ и роба уско је повезан и концепт тржишта. Оно се у овом контексту може дефинисати као “простор који је културно конструисан и обликован кроз утицај самих потрошача и њихове потрошаче праксе”, за разлику од другачијих концептуализација тражишта када је оно виђено “као средство путем којег се одвија завођење и манипулација потрошача схваћеног као марионета у рукама свемоћног тражишта”. Још један појам је уско повезан са претходним; то је потрошња која добија антрополошку димензију (која у центар својих истраживања поставља изучавање друштва и културе) само уколико се дефинише као друштвени и културни чин током кога се остварује међуљудска комуникација. Једну од кључних

modity, it is necessary to determine the specified terms more precisely. From the first general definitions, it can already be seen that these two concepts are closely linked, so that the definition of one term entails a precise definition of another. In the Lexicon of foreign words and expressions, the term goods means the product of work intended to market, an item of value. There are two important characteristics: use value, or a specific material property and social property; the value appears as the market value (in cash, i.e. the price). The concept of the market is closely linked to the concepts of product and goods. In this context, it can be defined as “an area that is culturally constructed and shaped by the influence of consumers and their consumer practice”, as opposed to different conceptualizations of the market when it is seen “as a means through which seduction and manipulation of consumers takes place, with a consumer understood as a puppet in the hands of almighty market.” Another term is closely associated with the previous - the consumption that gets anthropological dimension (which puts the study of society and culture in the centre of its research) only if it is defined as a social and cultural act during which interpersonal communication is realized. One of the key definitions of consumption was given by Daniel Miller and Arjun Appadurai who understood “culture, material culture and consumption as a process within which (and with whose assistance) social relations are objectivised and made palpable and concrete.” Thus, placing exhibits from the ethnographic collection of the Museum in the Shop of old crafts and giving them fictitious monetary value, we wanted to accommodate museum space in the area of anthropology of consumption and check whether some parts of tradition have “real” market value and how

дефиниција потрошње дали су и Даниел Милер и Арјун Ападураи (Arjun Appadurai) који су "културу, материјалну културу и потрошњу схватили као процес унутар кога (и уз чију помоћ) се друштвени односи објектификују и чине видљивим и конкретним".

Дакле, смештањем експоната из етнографске збирке Музеја у Продавницу старих заната и дајући им фиктивну новчану вредност, желели смо да музејски простор сместимо у област антропологије потрошње и проверимо да ли поједини делови традиције имају "реалну" тржишну вредност и колико она може да буде висока. Ово је био велики изазов, али и могућност да међусобно позиционирамо ставове и верификујемо предрасуде "других" о односу према вредности сопствене традиције.

Пошли смо од чињенице да у постсоцијалистичким системима долази до поплаве "ретроградног традиционализма" са изразито наглашеним националистичким карактером. Модернизација тржишне економије и развој индустријске производње условили су појаву "индустрије свести" која је довела до премештања вредности са традиционалног, схваћеног као старо на ново које се дефинише као вредност. Ново је често аисторијска категорија, али не изостаје однос према ономе што му предходи: сваки напредак подразумева ослањање на раније створене вредности, њихово критичко преиспитивање, али не и нужно негирање. Дакле, отуђеност индивидуе је довела до тога да се поново трага за оним правим вредностима, а у овом инвентивном процесу култура се јавља као посредник између традиције и напретка. Дакле, традиција није одвојена од иновације, нити су традиција и иновација "одвојени ступњевци у друштвено-историјском развоју који временски

high it can be. This was a big challenge, but it gave us an opportunity to position our attitudes and verify prejudices of "other's" on relation towards the value of our own tradition.

We started from the fact that in the post-socialist systems, there occur floods of "retrograde traditionalism" with strongly pronounced nationalist character. The modernization of market economy and development of industrial production caused the occurrence of "awareness industry" that led to displacement of the value from traditional, understood as old, to the new, which is defined as the value. The new is often a non-historical category, but relationship to what precedes it is not absent: every advancement means a reliance on previously created values, their critical examination, but not necessarily denial. So, the alienation of an individual led to re-search for the right values and in this inventive process, culture appears as a mediator between tradition and progress. Thus, tradition is not separated from innovation, nor tradition and innovation are "separate stages in the socio-historical development that alternate each other in time, but primarily cultural factors that overlap and permeate mutually". The society, seen as a (semi-open/semi-closed) structure of social relations and positions, reaffirms tradition and creates progress as it would not be just reduced to a sole ritual expression.

Within the project "Heritage on the shelf", we made a little experiment: from the ethnographic collection of the Open-air Museum "Old Village", we chose eight exhibits that we have, hypothetically speaking, "put on the shelf". The criteria for their selection were trades and professions whose copies are sold today in the Shop of old crafts. These are: knitting, weaving with embroidery, cooper, basket, blacksmith,

смењују један другог, већ превасходно културни чиниоци који се узјамно преплићу и прожимају”. Друштво, схваћено као (полу-отворена/полу-затворена) структура друштвених односа и положаја, реафирмише традицију и осмишљава прогрес како се она не би једноставно редуковала на само ритуално испољавање.

У оквиру пројекта “Баштина на рафу” направили смо мали експеримент: из етнографске збирке Музеја на отвореном “Старо село” одабрали смо осам експоната које смо, условно речено, “ставили на раф”. Критеријум за њихов одабир били су нам занати и занимања чије се копије и данас продају у Продавнице старих заната. То су: плетење, ткање са везом, качарски, корпарски, ковачки, колачарски, чанчарски и грнчарски занат. Дајући могућност музејским посетиоцима да купе један (или свих осам) експоната желели смо да видимо да ли су конзументи традиције заиста спремни да симболичку вредност предмета материјализују новцем. Експонати и њихове копије, смештени у истом продајном постору, јасно су супротстављени у вредносном смислу: предложена “цена” делова оригиналног наслеђа неупоредиво је виша у односу на цене њених копија. Изражене цифре показују њихову узајамну немерљивост и поставља симболичку вредност експоната наспрам сентименталне вредности њихових копија. Новчана опозиција наведених категорија на пиједестал поставља оригинално наслеђе које је у простору Продавнице старих заната и визуелно издвојено, јер је смештено у затворене стаклене витрине. И квантитет изложених/понуђених предмета такође говори о њиховој вредности: наспрам пуних рафова копија музејских експоната, у стакленим витринама се налази само по један предмет од осам

pastry and pottery crafts. By providing possibility to the Museum visitors to buy one (or all eight) exhibits, we wanted to see whether the tradition consumers are actually willing to materialize in money symbolic value of the exhibits. The exhibits and copies thereof, placed in the same sales space, are clearly opposed in the terms of value: the proposed “price” of the parts of original heritage is incomparably higher than the price of its copies. The figures show their mutual immeasurability and set symbolic value of the exhibits against sentimental value of their copies. Cash opposition to the categories sets original heritage on the pedestal; it is also visually isolated in the Shop, since it is placed in sealed glass showcases. The quantity of exposed/offered objects also speaks of their value: as opposed to shelves full of copies of museum exhibits, there is only one exhibit out of eight presented

представљених заната. Сваки од њих “прича” своју причу и управо им оне дају специфичну вредност својственоу артефактима.

Баштина на рафу: родна нивелација

Још једно објашњење дугујемо нашим посетиоцима/читаоцима. Представене занате покушали смо да персонализујемо на тај начин што смо их приказали кроз занатлије са којима је Музеј на отвореном “Старо село” сарађивао дуги низ година и са којима смо заједно покушавали да од заборава сачувамо традиционлне техник израде предмета од дрвета, метла, глине, вуне... Можда на први поглед подела експоната на мушке занате и женска занимања и није толико експлицитно наглашена, али смо неперсонализацијом женских занимања покушали да укажемо на још један феномен. Генерално говорећи, производи женских занимања нису излазили из поља домаће радиности, јер су само у изузетним случајевима успевали да нађу пласман на тржишту, тако да се, у економском смислу, нису издвојили у занате. Наиме, на основу релевантне литературе и података пронађених на терену, може се закључити да су жене, у занатском смилу, првенствено подмиривале потребе чланова сопствене задруге, а производи женских занимања нису имали робну(новчану) вредност. Они су са друге стране, поред утилитарне, имали и симболичку вредност, јер су квалитет и квантитет произода женских занимања осликавали друштвени статус читаве задружне породице. Наравно, ово не имплицира закључак да су женска занимања била технички мање захтевна од мушких заната, већ је

crafts in glass cases. Each of them “tells” its story, and these stories give them specific value inherent to artefacts.

The heritage on the Shelf: Gender Levelling

We owe our visitors/readers another explanation: we tried to personalize the presented crafts showing them together with the artisans who collaborated with the Open Air Museum “Old Village” for many years and with whom we are together trying to preserve traditional techniques of making objects of wood, broom, clay and wool from oblivion... Maybe at first glance, the division of exhibits into male trades and female occupations is not so explicitly emphasized, but with non-personalization of female occupations, we tried to point to another phenomenon. Generally speaking, the products of women’s occupations did not come out of the field of domestic industry, for only in exceptional cases, they managed to find a placement on the market, so that, in economic terms, they have not been singled out into trades. Specifically, based on the relevant literature and data found in the field, it can be concluded that women, when it came to crafts, primarily covered only needs of their own cooperative members, and the products of female occupations did not have commodity (monetary) value. On the other hand, beside utilitarian, they also had symbolic value, because the quality and quantity of female occupations’ products depicted social status of the entire cooperative family. Of course, this conclusion does not imply that women’s occupations were technically less demanding than male’s trades, but is correlated with the generally accepted opinion

Радивоје Радовановић, чанчар из села Пилице
Radivoje Radovanović, basin-maker from village Pilica

ЧАНЧАР / BASIN-MAKER

Дубљењем унутрашњости посуде мајстори вешти у обради дрвета израђују пљоске и чутуре, чанке, чиније, тањире, аване, ступе, сланике...

Ови предмети користе се свакодневно, али и у ритуалним приликама. За њихову израду најчешће се користи чисто дрво врбе или јавора, док се за чутуре дуби језгро "зреле" букве.

Hollowing out the inside of the future dish craftsmen skilled in wood make flasks, bowls, plates, spice bowls, stampings, salt and pepper shakers ...

These items are used in daily life, but also for ritual occasions. For their production the most commonly used tree is pure willow or maple, while for the production of the flasks it is necessary to hollow the core of "mature" beech tree.

етнографска збирка / ethnographical collection
инвентарни број / inventory number: 1806

ЧУТУРА / FLASK

 3.111.258,44*

Ова чутура припадала је, по смислу за хумор и шалу, надалеко познатом чаушу Радмилу Јовановићу из Кремана. Током свадбених обичаја, овом чутуром, напуњеном најбољом ракијом и окићеном пешкиром, наздрављао је гостима на бројним веселима током његове дуге и успешне “каријере”.

This water bottle belonged to Radmilo Jovanović from Kremna, a widely known čauš (a person responsible for good atmosphere at weddings) for his sense of humor and jokes. With this water bottle, filled with the best brandy and decorated with a towel, he proposed toasts to guests at numerous wedding celebrations throughout his long and successful “career”.

у корелацији са опште прихваћеним мишљењем о традиционалној улози жене.

Данас се у Продавници старих заната на полицама налазе производи како мушких заната, тако и женских занимања и обема категоријама имају новчану (тржишну) вредност. На овај начин смо покушали да исправимо ту малу историјску “неправду.”

И, да ли је баштина на продају?

Отварањем ових, за сам процес инструментализације традиције, па самим тим и за пројекат “Баштина на рафу” важних питања, покушали смо да покренемо музејску публику да преиспита сопствене ставове према наслеђу, у најширем смислу те речи, и да заједно покушамо да дођемо до одговора да ли је “права” баштина превише скупа и да ли се она уопште може ставити на продају?

about the traditional role of a woman.

Today, on the shelves of the Shop of old crafts one can find products of both male crafts and female occupations; the two categories have financial (market) value. In this way we tried to correct that little historical “injustice”.

So, Is Heritage on Sale?

With the opening of these important questions, both for the very process of instrumentalization of tradition, and therefore the project “Heritage on the shelf”, we tried to initiate the museum audience to examine their own attitudes towards heritage in the broadest sense of that word, and to try together to get the answer whether the “real” heritage is too expensive and whether it can possibly be put on sale.

**БАШ:ТИ:НА
(на) РАФУ**

Издавач
Музеј на отвореном „Старо село“ у Сирогојну
За издавача
Бранко Благојевић, в.д.директора
Аутори пројекта / Текстови каталога
Др Никола Крстовић, виши кустос
Др Бојана Богдановић, виши кустос
Рецензенти
Др Катарина Живановић
Др Милан Попадић
Превод
Емина Јеремић Мићовић
Лектура и коректура
Милена Ѓњатовић, ЦМиХ
Сарадници на пројекту
Ирена Молнар, етнолог-антрополог
Љуба Рајевац, етнолог-антрополог
Милица Шолајић, дипломирани фотограф
Фотографије
Милица Шолајић
Јово Марјановић, АЕРОФОКУС (фотографија из ваздуха)
Збирка Музеја „Старо село“ (занатлије)
Дизајн каталога
Тихомир Дабић
Техничка реализација поставке
Слободан Ивановић
Мишко Авакумовић
Мишо Стаматовић
Штампа
INPRINT, Ужице
Тираж
300

Музеј на отвореном „Старо село“ у Сирогојну, 2015.

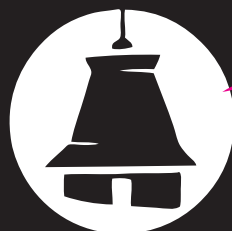
**HERITAGE (in a)
SUPERMARKET**

Publisher
Open air museum OLD VILLAGE Sirogojno
For publisher
Branko Blagojević, deputy director
Project authors / Catalogue texts
Dr Nikola Krstović, senior curator
Dr Bojana Bogdanović, senior curator
Proofreading
Dr Katarina Živanović
Dr Milan Popadić
Translation
Emina Jeremić Mićović
Language editing
Milena Gnjatović, CM&H
Project assistants
Irena Molnar, ethnologist-anthropologist
Ljuba Rajevac, ethnologist-anthropologist
Milica Šolajić, photographer
Photography
Milica Šolajić
Jovo Marjanović, AeroFokus, (intro air photo)
Old Village Museum Collection (craftman)
Catalogue design
Tihomir Dabić
Technical support
Slobodan Ivanović
Miško Avakumović
Mišo Stamatović
Print
INPRINT, Užice
Circulation
300

Open air museum OLD VILLAGE Sirogojno, 2015

*Сви бројеви наведени у каталогу „Баштина на рафу“ а који се могу довести у везу или асоцијативно повезати са потенцијлним истицањем цене експоната етнографске збирке Музеја на отвореном „Старо село“ у Сирогојну су фиктивни и служе у сврхе едукације, забаве и промоције музејског посланства и потпуни су ауторски израз кустоса музеја и аутора пројекта. Свака сличност са популарним медијима (електронским и/или штампаним), као и стварним бићима која ходају, лете или гамижу овом планетом је случајна и нема за намеру да икога увреди или омаловажи. Текст каталога, као и целокупан садржај ове публикације је намењен и прилагођен свим узрастима, родовима, друштвеним и економским слојевима, професијама, конфесијама, расама и етничким припадностима, али није препоручљив за оне са slabим нервима за квази-тржишне заврзламе, обдарене сумњивим моралом и уопште лако прилагодљивима на свеобухватно мешање лаке забаве и културе.

СТАРО СЕЛО
СИРОГОЈНО